

Lunds Universitet
Sociologiska institutionen

ANONYMA ALKOHOLISTER

En kvalitativ studie av Anonyma Alkoholisters manifesta och latent funktioner

Författare: Thomas Svensson
Uppsats Soc. 464, 61-80 p
HT 2003
Handledare: Anna-Lisa Lindén

ABSTRACT

Författare: Thomas Svensson
Titel: Anonyma Alkoholister
Uppsats Soc 464, 61-80 p
Handledare: Anna-Lisa Lindén
Sociologiska Institutionen HT 2003

Anonyma Alkoholister är en rörelse inom den ideella sfären för hjälp till alkoholister. AA har som enda syfte att hjälpa andra alkoholister som fortfarande lider av alkoholism. AA är inte en professionell rörelse och tar inte emot ekonomiska eller andra bidrag från utomstående organisationer. AA:s funktion för individ och samhälle är dock inte helt framträdande. Undersökningen syftar till att avslöja de avsiktliga funktionerna i AA samt även kartlägga de oavsiktliga funktionerna i rörelsen. En tredje aspekt är om det finns funktioner i AA som underminerar rörelsen. De frågeställningar som uppsatsen utgår ifrån är: *Vad är AA:s manifesta funktion? Finns det andra kapital som individen tillskansar sig, dvs, latent funktioner? Vad betyder de andra sociala funktionerna för medlemmarna och AA?* Undersökningen bygger på fem djupintervjuer med medlemmar från AA samt tre observationer. Den teoretiska ram som använts i undersökningen består av Robert Mertons manifesta och latent funktioner samt sociala dysfunktioner. Även begrepp som fält, kapital hämtade från Pierre Bourdieu används i undersökningen. Slutsatsen som framkommer i undersökningen är att AA:s manifesta funktion är att alkoholister skall uppnå nykterhet. Individerna accepterar tolvstegsprogrammet och markerar att de lämnar det gamla fältet till förmån för det fält AA representerar. De latent funktionerna består av olika kapital som individen tillskansar sig i det nyktra livet. De latent funktionerna innehåller även en social dysfunktion. Individerna minskar sitt mötesdeltagande i takt med att de latent funktionerna tar allt mer tid i anspråk.

Sökord: Alkoholism, manifest, latent, funktion, dysfunktion, kapital, fält, tolvstegsprogrammet.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Inledning	SID. 3
Syfte	SID. 3
Frågeställning	SID. 4
Disposition	SID. 4
Teori	SID. 4-5
Manifesta och latent funktioner samt sociala dysfunktioner	SID. 5
Vinster och förluster på det sociala fältet	SID. 6-7
Uppsatsens teoretiska utgångspunkt	SID. 7
Metod	SID. 7-8
Metod diskussion	SID. 8-9
Urval	SID. 9
Etik	SID. 10
Gatekeeper	SID. 10
Fältet och dess aktörer	SID. 10-11
AA och dess organisation	SID. 11
AA:s tolv traditioner	SID. 11-12
Sammanfattning av traditionerna	SID. 13
Analys av de tolv traditionerna	SID. 13
AA och de tolv löftena	SID. 14
Fördjupning av de tolv löftena	SID. 14-17
Sammanfattning av AA:s tolv löften	SID. 17
Analys av de tolv löftena	SID. 17-18
Det gamla livet	SID. 18-20
AA den konstruktiva arenan	SID. 21-23

De nya relationerna	SID. 23-25
Upprättad social kompetens och socialt värde	SID. 25-29
Avslutning	SID. 29-31
Litteraturförteckning	SID. 32-33

BILAGOR

- I. Ingressen
- II. Hur det fungerar
- III. De tolv stegen
- IV. Observation
- V. Intervjuguide

INLEDNING

Anonyma Alkoholister (AA) är idag den dominerande organisationen inom den ideella sfären för att hjälpa alkoholister till ett nyktert liv. Organisationen startade som en liten rörelse inom ett begränsat geografiskt område för att i vår samtid vara globalt spridd över hela världen. Idag uppfattas organisationen som ett alternativ till den traditionella alkoholistvården som tidigare bara bedrivits av sjukvården. Jag vill dock emfatiskt påpeka att rörelsen inte ser sig själv som en professionell organisation, utan tar avstånd från ett sådant påstående. De menar att den hjälp de kan ge till alkoholister, är den erfarenhet medlemmarna har i sina egna upplevelser som alkoholister (*Anonyma Alkoholister*, 1995: 83).

Intresset för denna rörelse uppkom när jag letade efter en idé till min c-uppsats. Detta sökande slutade med en socialpsykologisk studie med titeln, *AA och en ändrad livsstil*. I denna uppsats penetrerade jag frågor som gällde huruvida individen ändrar sin livsstil i och med ett medlemskap i Anonyma Alkoholisters gemenskap. Resultaten jag fick fram var att individen förändrar sitt liv ganska radikalt och vidgar sitt livsperspektiv i en stor omfattning.

Vid författandet av den nyss nämnda uppsatsen förekom det en röd tråd genom respondenternas berättelser. Denna röda tråd bestod av att de vid upprepade tillfällen delgav att de fått så mycket via sitt medlemskap i AA. Mitt intresse väcktes och jag undrade vad det var som respondenterna syftade på och tog ett beslut att i denna uppsats försöka få svar på denna fråga. Därför kommer jag i uppsatsen att fokusera på AA:s avsiktliga, dvs, manifesta funktioner samt de oavsiktliga, dvs, latent funktionerna. Jag kommer även att försöka utforska om det finns oönskade funktioner som bidrar till att underminera AA som organisation, dvs, sociala dysfunktioner.

Syfte

Syftet med denna uppsats är att utforska vad AA-medlemmens huvudsakliga mål är med sitt deltagande på det fält AA representerar. Jag vill även avslöja om det föreligger några oavsiktliga/latent vinster för individen via ett medlemskap i AA i form av olika kapital. Jag avser även att utforska om det finns några sociala dysfunktioner inbyggda i AA:s tolvstegsprogram och i rörelsen som helhet.

Frågeställning

AA som rörelse menar att alkoholister via deras 12 stegsprogram (Se bilaga III) kan komma att få möjlighet att leva ett nyktert liv. Finns det inte också något mer som individen kan komma att få ut av ett medlemskap i denna gemenskap?

En individ lever inte i ett socialt vakuum. Jag förutsätter att medlemmarna har någon form av interaktion både i och utanför rörelsen. Individen bör tillskansa sig olika kapital enligt min uppfattning. AA avslöjar i sin litteratur något som de kallar för AA:s tolv löften (Se sid, 14f). Dessa innehåller en uppsättning löften som kommer att bli uppfyllda om alkoholisten håller sig nykter och arbetar i de tolv stegen. Vid en första anblick av dessa löften märks olika former av sidovinster som individen kommer att berikas med i sitt liv.

AA ger individen ett förslag att följa deras s.k. tolvstegsprogram för tillfrisknande från alkoholism. Enligt min uppfattning bör AA:s avsiktliga mål vara att individen uppnår nykterhet. Finns det även något mer som de nyktra alkoholisterna får ut av sitt medlemskap i AA. Ligger det oavsiktliga vinster inbäddat i ett AA-medlemskap?

Mot denna bakgrund kommer jag att ställa följande frågor: *Vad är AA:s manifesta funktion? Finns det andra kapital som individen tillskansar sig, dvs, latent funktioner? Vad betyder de andra sociala funktionerna för medlemmarna och AA?*

Disposition

För att belysa den aktuella frågeställningen och därmed besvara de i föregående frågorna kommer uppsatsen att inledas med ett teori kapitel. Därefter följer en beskrivning av uppsatsens metodval samt en diskussion angående för och nackdelar med den valda metoden.

Därefter följer ett kapitel angående AA:s och dess organisation samt innebörden i de tolvtraditionerna. Vidare presenteras AA:s tolv löften och vad dessa har för funktion för individen. Efter dessa kapitel av förklarande karaktär följer analys delen, denna är uppdelad i fyra kapitel med rubrikerna: Det gamla livet, AA den konstruktiva arenan, De nya relationerna samt upprättad social kompetens och socialt värde.

Uppsatsen avslutas med en redovisning av de resultat som framkommit under rubriken avslutning.

TEORI

Den teoretiska ram som jag valt för denna uppsats är hämtad från Robert Merton och hans teori om manifesta och latent funktioner samt sociala dysfunktioner. Pierre Bourdieu kom-

mer att bidra med sin mångfassetade kapitalteori samt teorin om olika fält. Jag kommer att inleda med en beskrivning av Robert Mertons manifesta och latent funktioner, för att sedan fortsätta med sociala dysfunktioner. Därefter kommer jag att beskriva Pierre Bourdieus teori angående kapital och fält.

Manifesta och latent funktioner samt sociala dysfunktioner

Merton menar att individuella handlingar kan få såväl manifesta (avsiktliga) som latent (oavsiktliga) konsekvenser för såväl individ som samhälle. De manifesta funktionerna är de avsiktliga funktionerna som är uttalade och framträder synligt. Den manifesta funktionen av slaveri var att öka den ekonomiska produktiviteten i den amerikanska södern. Den latent funktionen av slaveri blev att slaverna upprätthöll en underklass som såg till att den vita befolkningen, både rik och fattig, kunde vidmakthålla sin sociala status (Ritzer, 1992: 251).

Merton gör en distinktion mellan manifesta och latent funktioner samt menar att människan är av en rationell karaktär. I mänskligt handlande kan vissa val som individer gör verka irrationella, men den bakomliggande orsaken för individens handlande kan för honom/henne vara rationell (Merton, 1957: 63). Ett förtydligande exempel som jag kopplar till det område som undersökningen belyser, kan exempelvis gestalta sig på följande sätt. En alkoholist dricker sig fördärvad och utesluter sig själv från social interaktion med sina medmänniskor. Den manifesta funktionen i alkoholists drickande är således att han/hon dricker sig berusad och blir omöjlig för sin omgivning. Den latent funktionen kan däremot innehålla en helt annorlunda funktion. Det kan vara att individen upplever sin sociala omgivning mer skrämmande och brutal när han/hon är nykter. Den latent funktionen i alkoholists beteende är således inte så irrationellt som det såg ut från början, men innehåller dock fortfarande inslag av en irrationell destruktivitet vid ett perspektiv betraktat utifrån.

Merton menar att det även finns dysfunktionella inslag i det han kallar för den latent funktionen. Merton definierar en social dysfunktion på följande sätt: "A social dysfunction is any process that undermines the stability or survival of a social system" (Merton, 1996: 96f). I AA kontexten kan en social dysfunktion uppkomma efter att individen blivit nykter och återerövrat sitt liv i form av sociala kontakter, börjat utbilda sig eller börjat arbeta. AA-medlemmen kan då välja att minska sitt beroende av AA, han/hon har inte lika mycket tid längre att delta vid AA-mötena som individen hade före dessa sidovinster blev ett faktum. Individen har således fyllt sin tid med andra aktiviteter och dennes minskade medverkan i rörelsen är dysfunktionellt för AA som rörelse.

Vinster och förluster på det sociala fältet

Situationen avgör vilket kapital som är mest gångbart i den givna kontexten. Utbildning kan vara mest gångbart i en situation medan pengar, sociala kontakter eller titlar vid ett annat tillfälle. Trots olikheter är de alla ovan uppräknade enheter olika former av kapital.

Bourdieu menar att det finns fyra olika kapital; *socialt, ekonomiskt, kulturellt och symboliskt kapital*. *Socialt kapital* innefattar de tillgångar individen äger i och med sin sociala bakgrund. Exempel på socialt kapital kan vara status, titlar, kändisskap eller inflytelserika kontakter. *Ekonomiskt kapital* inkluderar finansiellt och ekonomiskt kapital i form av rikedom. *Kulturellt kapital* syftar på de olika kulturella koderna som individen behärskar i form av att känna till hur han/hon skall föra sig på t.ex. teater etc. Det kulturella kapitalet är sammankopplat med den sociala bakgrund individen innehar samt innefattar också utbildningsnivå. *Symboliskt kapital* innefattar inte något specifikt område, utan handlar om individens konkurrenskraft via attribut och symboler på den aktuella platsen. Individen behöver äga en insikt i vad som är viktigt samt äga förmågan att analysera och föra fram detta på den aktuella platsen (Andersen, Kaspersen, 1999: 381).

Det ena kapitalet är inte bättre än det andra utan digniteten av ett visst kapital bestäms på vilket fält kapitalet kommer att användas, samt den egna konkurrensförmågan. Det pågår ständigt en kamp inom fältet som även är en kamp om olika spelregler, dvs. vilka kapital som skall gälla på det aktuella fältet. Om en individ äger ett specifikt kapital på ett fält kan detta transformeras till andra former av kapital. Det är framförallt till symboliskt kapital som transformeringen sker, på grund av kapitalets användbarhet då detta ger en högre legitimitet att definiera spelreglerna, dvs. vad som skall vara det giltiga kapitalet på det aktuella fältet (Ritzer, 1996: 546f).

Samhället är uppbyggt av ett flertal olika arenor eller med Bourdieus terminologi *fält*. Varje fält fungerar i sin tur på sitt eget specifika sätt. Dessa fält kan även betraktas som sociala rum där styrningen sker via koder, värderingar och olika spelregler. Vad det är för specifika koder som är dominerande för varje fält är inte predestinerat, utan skapas utifrån de handlingar som utförs av de individer som befolkar dessa fält (Bourdieu, 1991: 131-134).

Ett specifikt fält kan förklaras som ett sammanvävt nätverk av positioner och relationer i interaktion med varandra. Det avgörande är inte de individuella relationerna, utan snarare den position varje enskild individ representerar utifrån sin bakgrund och inflytande, samt hur denna position styr vad som uppfattas vara viktigt på fältet som är det avgörande. På fältet uppstår en kampsituation via möten där olika tolkningar utmanar varandra om regelverkets utformning, och vilken förståelse som skall dominera på fältet. Den dominerande gruppen på

fältet kommer att försvara de spelregler som finns på fältet, medan den grupp som vill in på fältet kommer att utmana de befintliga spelreglerna på det aktuella fältet (Bourdieu, 1992: 41f).

En individ kan tillhöra flera fält och är inte bunden till ett specifikt fält. Det kan till exempel röra sig om en individ som både tillhör fältet på en arbetsplats och det fält han/hon beträder i t.ex. Anonyma Alkoholister (Israel, 1999: 90).

Uppsatsens teoretiska utgångspunkt

Min tanke med den teoretiska ram som presenteras ovan är att ge en förklaring för vilket som är AA:s synliga funktion dvs, manifesta funktionen. AA:s tolvstegsprogram innehåller även andra fördelar för individen i form av underliggande sidovinster dvs, latent funktioner. Dessa latent funktioner kan sedan kopplas till olika kapital som individen kommer att berikas med via de löften AA ger individen. Vilka fält dessa kapital är gångbara på avgörs av den egna konkurrensförmågan, samt vilken kamp som förs på det aktuella fältet. Alkoholism kan t.ex. vara ett gångbart kapital på det fält AA representerar, men vara värdelöst i en annan kontext utanför AA. Det finns givetvis kapital som är funktionsdugliga både på och utanför AA:s fält. socialt kapital går exempelvis att använda på båda arenorna.

Sociala dysfunktioner blir aktuellt om det visar sig att AA-medlemmen minskar sin mötesfrekvens när han/hon tillskansat sig eventuella latent funktioner. Den teoretiska utgångspunkten skall förhoppningsvis sammanfalla med de frågeställningar jag valt i denna uppsats: *Vad är AA:s manifesta funktion? Finns det andra kapital som individen tillskansar sig, dvs, latent funktioner? Vad betyder de andra sociala funktionerna för medlemmarna och AA?*

METOD

Jag kommer att använda mig av intervjuer och olika dokument som empiriskt material i denna uppsats. Metoden jag valt syftar till att få en ökad förståelse av de olika aspekterna som individen i AA:s tolvstegsprogram kan komma att förmedla. Jag vill genom mitt metodval försöka tränga djupare ner i individens upplevelse av sitt medlemskap i Anonyma Alkoholister, samt vilka funktioner och dysfunktioner medlemskapet innehåller (Repstad, 1993: 11).

Jag har också deltagit vid s.k. Öppna AA-möten där individer utan alkoholproblematik får en möjlighet att delta i sammankomsterna. Mitt deltagande syftade dels till att återbekanta mig med fältet samt få en möjlighet att skapa kontakter med potentiella intervjupersoner. En annan aspekt är att jag misstänkte att det kunde förekomma uppgifter vid dessa möten som jag

inte skulle få fram via de intervjuer som var planerade (Holme, Solvang, 1991:126f). Jag har även fört anteckningar om vad som framkommit på de AA-möten där jag varit delaktig. Anteckningarna har jag skrivit efter att jag kommit hem från det aktuella mötet. Antecknande under mötet ansåg jag som ett störningsmoment i mötesordningen (Holme, Solvang, 1991: 131f).

Jag kommer att bifoga en sammanfattning av mina observationer i en bilaga. Syftet med en bilaga är att jag vill visa de variationer som förekommer på fältet. Det ena mötet är inte det andra likt. Observationerna kommer även att användas för att utöka analysen i förhållande till den teoretiska utgångspunkten jag valt i uppsatsen. Observationerna jag genomfört är av en dold karaktär, då jag inte öppet gick ut med att jag observerade vid de nämnda mötena. Jag har delgivit mötesdeltagarna vad mitt syfte är med besöket, dvs. öka min förståelse av AA:s mötesform, samt att skapa kontakter med potentiella respondenter.

Dessa två ovannämnda metoder har jag valt på grund av att jag anser mig komma närmare respondenterna och få en större förståelse för individen i den kontext som rör denna uppsats. Det fanns givetvis ett andra syfte med mitt deltagande vid de öppna mötena. Att försöka bli accepterad av de tilltänkta respondenterna.

Metoddiskussion

Kvalitativa metoder syftar till att fånga egenarten hos den enskilda individen och dennes speciella situation. Styrkan och fördelen med den kvalitativa djupintervjun ligger i att undersökningssituationen liknar en vardaglig situation och ett vanligt samtal. Det framträdande i denna intervjuform innebär att jag kommer att utöva den minsta möjliga styrning av respondenterna. Strävan är att låta intervjupersonerna styra predikamentet och samtals utveckling. Metoden har även andra fördelar. Den låter mig komma nära respondenten och ta del av information som förmodligen inte skulle bli tillgänglig med ett annat metodval. I denna undersökning är strävan att förstå respondenterna, och detta skulle inte vara möjligt med något annat val av metoder. Jag skulle inte lyckas uppnå den kunskap jag är intresserad av, med t.ex. kvantitativ metod där en generalisering av materialet står i fokus (Holme, Solvang, 1991:110).

Nackdelarna med metoden kan vara att respondenten upplever att jag tränger mig på, misstolkar respondenten eller rentav sårar honom/henne. Ett annat problem med denna metod är begreppsparet närhet/distans. Det positiva med närhet är att den ger en överlägsen förståelse som man inte kan få vid ett distanserat förhållningssätt. Samtidigt kan det bli svårt att tolka informationen kritiskt när intervjuerna är gjorda. Närhet kan även skapa problem i form av att respondenten kan agera och ge information som han/hon tror att jag är intresserad av – vara till lags.

Jag kan även ha etablerat en sådan kontakt att en objektiv hållning till materialet kan hamna i en gråzon och att jag inte vill ta upp kritiska aspekter som framkommer (Sjöberg, 1999: 193-200)

En annan aspekt av metoden är att det uppstår en närhet till respondenterna vid intervju tillfället, samt vid andra kontakter som kan förekomma mellan forskare och respondent. Det innebär alltid en viss smärta att bryta upp en sådan relation när forskningsarbetet går mot sitt slut. Metoden kräver dock att forskaren aktivt närmar sig respondenterna för att uppnå ett lyckat forskningsarbete. Ett mera distanserat förhållningssätt skulle kunna skapa en mur mellan respondenten och mig. Då skulle inte intervjupersonen känna någon förtrolighet och därmed inte dela med sig av känslig information. (Sjöberg, 1999:193ff).

Urval

Vid min medverkan på mötena gjordes även ett urval av respondenterna. Mina kriterier vid urvalet var att respondenterna skulle befinna sig i en ålder mellan tjugofem och trettiofem år. Problem uppstod genast med dessa kriterier eftersom att de flesta AA-medlemmar finns i en högre åldersgrupp. Problemet löste jag genom att bortse från den snäva åldersgrupp som var min utgångspunkt. Åldersgruppen är istället inriktad på gruppen trettiofem till femtio år, där de flesta av AA:s medlemmar befinner sig. Syftet med detta är att jag vill ha ett så stort informationsinnehåll som möjligt med största möjliga variationsbredd (Holme, Solvang, 1991: 114).

Anledningen till det ursprungliga ålderskriteriet var att min uppfattning av de medlemmar som överstiger denna åldersgrupp har svårare att t.ex. söka ett nytt jobb eller börja på en utbildning. Efter en närmare eftertanke behöver det inte vara på detta sätt eftersom respondenterna i undersökningen har jobb eller har haft jobb under sitt missbruk. Denna nya insikt ställde dock min förförståelse på kant eftersom jag antog att alkoholister är arbetslösa och starkt marginaliserade på arbetsmarknaden.

I urvalet finns både kvinnor och män representerade för att få en så stor bredd i intervjuerna som möjligt. En misstanke fanns att en kvinna svarar på ett annorlunda sätt än vad en man gör. Detta beslut att både använda kvinnor och män medförde en fråga till mig som forskare. Bör jag som *man* intervju en kvinna? Mitt svar på denna fråga blev att det inte skulle bli några problem. Intervjuerna kretsade inte kring frågor som kvinnorna kunde uppfatta som kränkande om de blev ställda av en man. Det hade varit en helt annan sak om jag undersökte kvinnors upplevelse av en våldtäkt eller liknande. I ett sådant fall skulle jag aldrig ha intervjuat kvinnorna själv, utan överlätit intervjuandet till en kvinnlig kollega (Trost, 1997: 42f).

Etik

Jag har följt AA:s förslag till anonymitet och jag varken namnger eller avslöjar något som inte bör komma ut, detta visar de klart och tydligt i sin tolfte tradition: ”Anonymiteten är den andliga grundvalen för våra traditioner och påminner oss ständigt om att ställa princip framför person” (*Anonyma Alkoholister*, 1995:251). Jag har därför valt att fingera namnen på respondenterna i undersökningen för att de skall förbli anonyma.

Gatekeeper

För att få tillgång till fältet denna gång använde jag mig av en medlem som deltagit i min tidigare undersökning. Jag ringde upp henne och förklarade mitt uppsåt med besöket vid AA och hon föreslog att jag skulle hämta henne så att jag fick sällskap. Hon presenterade mig för medlemmarna och jag uppfattade denna handling som positiv eftersom att en del misstankar angående mitt besök kunde undanröjas på detta sätt. I öppna AA sammanhang kan visserligen vem som helst som är intresserad få tillträde, men eftersom den kvinnliga AA-medlemmen lotsade in mig på fältet är det min uppfattning att hon var min gatekeeper. (May, 1997: 154).

Fältet och dess aktörer

Jag har genomfört tre dolda observationer där mötesdeltagarna haft kännedom om min närvaro vid mötena. Deltagarna har dock inte känt till att jag gjort dolda observationer vid dessa tre tillfällen. AA-medlemmarna har uppfattat mig som en deltagare i gruppen och förmodligen inte tagit någon notis om min närvaro. De dolda observationerna har medfört att jag inte fört anteckningar under mötet utan väntat till jag kommit hem. Anledningen till att observationerna varit dolda är att jag ansåg att min påverkan skulle minimeras om deltagarna inte visste att jag genomförde observationer (Holme, Solvang, 1991: 126-128).

Observationerna avslöjar att AA-medlemmarna uppfattar nykterheten som det viktigaste i deras AA-medlemskap. Nykterheten är den bärande plattformen som medlemmarna sedan kan använda för att tillgodogöra sig olika implicita sidovinster. Dessa sidovinster kan bestå av att AA-medlemmen fått nytt förtroende på arbetsmarknaden, familjen har återförenats eller att individen efter en tids nykterhet återgivit körkortet. Sidovinsterna som redovisats är gångbara på det sociala fält som individen befinner sig i utanför AA-lokalen.

Det finns även ett tydligt fältspecifikt kapital som AA-medlemmarna innehar genom att leva som nyktra alkoholister. Att tala om ett fältspecifikt kapital innebär att kapitalet har ett värde *i relation till* ett bestämt fält, alltså inom detta fälts gränser, och kan inte omvandlas till en annan kapitalart annat än under speciella villkor (Bourdieu, 1992: 43). När medlemmen som tagit

återfall återkom till AA-gruppen använde AA-medlemmarna sig av ett fältspecifikt kapital (Se bilaga IV). Deras egna erfarenheter i att vara alkoholist blev i denna situation ett gångbart kapital på fältet. Detta fältspecifika kapital kan även användas på andra angränsande sociala fält, t.ex. vid tolvstegsarbete där AA-medlemmen besöker avgiftningskliniker på sjukhus eller liknande. Dessa två fält är visserligen lika och innehåller en manifesta funktion, dvs, att den nyktra alkoholisten vill hjälpa en annan alkoholist som fortfarande lider (*Pass it on*, 2002: 408). Alkoholism som kapital utanför dessa fält är dock inget gångbart kapital utan betraktas som värdelöst i denna kontext.

A A OCH DESS ORGANISATION

AA har ingen styrelse eller några överordnande som fattar besluten enligt AA:s egen utsaga. Det finns dock en styrenhet enligt rörelsen som framställs i AA:s 12 traditioner och är givetvis förslag som allt annat inom rörelsen (*Anonyma Alkoholister*, 1995: 250). AA har även service kontor i hela världen vars funktion är just service t.ex. sköta tryckning av litteratur, sälja s.k. årsmedaljer, deviser samt annat material som kretsar kring organisationen. Jag kommer i detta kapitel att penetrera AA:s tolvtraditioner för att både jag och läsaren skall få en klarhet i hur organisationen fungerar. Inledningsvis kommer jag att beskriva varför AA:s traditioner har uppkommit, samt vad dessa traditioner innehåller och vilken funktion de har.

Vanligtvis har en förening eller organisation olika stadgar som de följer, men AA menar att detta inte skulle fungera i dess organisation. Anledningen till att AA inte fungerar som en traditionell organisation är att de anser att dess medlemmar skulle kunna uppfatta att organisationen styrs av en auktoritär enhet som talar om för medlemmarna hur de ska handla och agera. AA menar att: ”För vår grupp finns bara en högsta auktoritet – en älskande Gud – så som han kommer till uttryck i vårt gemensamma gruppsamvete. Våra ledare är blott betrodda tjänare, de styr oss inte (*Anonyma Alkoholister*, 1995: 250).

AA:s tolv traditioner

Traditionerna tillkom som ett resultat av den tilltagande problematiken kring rörelsens förhållande till allmänheten, ekonomi eller medlemsskapsregler. Traditionerna formades under åren 1935-1946. De fanns dock 1946 endast i sin långa mer utarbetade form (se De tolv stegen och de tolv traditionerna 1993). Den slutgiltiga versionen, som sedan presenteras, fixerades inte förrän 1950, då också traditionerna officiellt enhälligt antogs vid ett internationellt möte i Cleveland (*AA blir myndigt*, 1993: 43, 222f). Man var sålunda noga med att införskaffa ett eget system av

bärande balkar, vilka på många sätt markerar en klar gränslinje i förhållande till Oxfordgrupprörelsen (se *AA och en ändrad livsstil*, 2001: 8-9 angående Oxfordgrupprörelsen):

AA learned what to do and what not to do from Buchman's work with the Oxford Group. Much of the 'what not to do' is implied in AA:s traditions and, in Wilson's opinion, was necessary for AA:s survival. This view is widely supported in AA (B. Mel 1991: 29).

AA:s Tolv Traditioner kom till under tidsperioden 1935-1950. De har sedan dess förblivit oförändrade. På samma sätt som AA utvecklade De Tolv Stegen till att gälla för flera problemområden lät man De Tolv Traditionerna skraddarsys för varje tolvstegsprogram (*AA blir myndigt*, 1993: 43, 222f). Det finns ett flertal varianter av AA:s tolvstegsprogram, t.ex. narkomani, spelmissbruk etc. Substansen i de olika programmen är densamma och förändringen består av att alkoholism bytts ut mot den aktuella problematiken.

De ursprungliga AA:s tolv Traditioner kom slutligen att se ut på följande sätt, då de officiellt antogs 1950:

1. Vår gemensamma välfärd bör komma i första hand, personligt tillfrisknande beror på sammanhållningen i AA.
2. För vår grupp finns bara en högsta auktoritet – en älskande Gud, såsom Han kommer till uttryck i vårt gemensamma gruppsamvete. Våra ledare är blott betrodda tjänare, de styr oss icke.
3. Det enda villkoret för medlemskap i AA är en önskan att sluta dricka.
4. Varje grupp bör vara självstyrande utom i angelägenheter som berör andra grupper eller AA som helhet.
5. Varje grupp har endast ett huvudsyfte – att föra budskapet vidare till de alkoholister som fortfarande lider.
6. En AA grupp bör aldrig gå i borgen för, finansiera eller låna sitt namn till närbesläktade sammanslutningar, annars kommer problem med pengar, egendom och prestige att skilja oss från vårt ursprungliga syfte.
7. Varje AA grupp bör vara helt självförsörjande och vägra ta emot ekonomiskt stöd utifrån.
8. AA bör alltid förbli icke professionellt men våra servicecentra kan anställa personal för speciella uppgifter.
9. AA som sådant bör aldrig organiseras men vi kan tillsätta styrelser och kommittéer för serviceverksamhet – direkt ansvariga inför dem de tjäna.
10. AA tar aldrig ställning för eller emot yttre angelägenheter, alltså bör AA:s namn aldrig dras in i offentliga tvister.
11. Vår kontakt med allmänheten är baserad på rörelsens egen kraft, snarare än på direkt propaganda. Vi bör alltid iakttaga personlig anonymitet i förhållande till press, radio och TV.
12. Anonymiteten är den andliga grundvalen för våra traditioner och påminner oss ständigt om att ställa princip framför person (*Anonyma Alkoholister*, 1995: 250f).

Sammanfattning av de Tolv Traditionerna

Gruppen är en viktig aspekt i Traditionerna. Det är i gruppen individen delar sin problematik med andra i samma situation och personlig erfarenhet värderas högt. Endast genom att arbeta med de Tolv stegen (se bilaga 1) kombinerat med denna konfrontation kan individens destruktiva stagnation brytas till förmån för gemenskap och en konstruktiv utveckling.

Den enskilda individen har ingen reell makt inom AA. Beslut inom AA baseras på gruppens s.k. *gruppsamvete*. Traditionerna uppmanar också till att skydda AA från eventuella ekonomiska vinstintressen samt att rörelsen aldrig bör proffessionaliseras. Som ett resultat av detta är AA självförsörjande och vägrar att ta emot ekonomiskt stöd utifrån. AA tar inte heller ställning till yttre angelägenheter eller tvister och AA är motståndare till direkt propaganda till förmån för rörelsens egen *dragningskraft*.

Analys av de Tolv Traditionerna

De manifesta funktionerna i dessa tolv traditioner har som sin avsikt att skydda organisationen från yttre påverkan. Den andra manifesta funktionen i traditionerna är att framhäva att AA fokuserar vid nykterhet och inget annat ovidkommande som kan frambringa ett vinstintresse i rörelsen. Dessa manifesta funktioner klargör AA tydligt i punkterna sex, sju, åtta, nio och elva. Dessa punkter har kopplingar till ekonomi, AA som kollektiv samt kontakter med yttervärlden.

Den latent funktionen i traditionerna är att den enskilda individen inte skall få en möjlighet att införskaffa sig någon form av makt över de andra medlemmarna. Tradition tre klargör att individen själv och ingen auktoritet bestämmer när han/hon anser sig vara medlem i AA. AA:s grundare Bill Wilson, menar att: "Leaders are not authorities in the usual sense of the word, but are rather servants and instruments of the group conscience (*Pass it on*, 2002: 315).

Den reella makten i AA innehar Gud, och tradition två visar klart och tydligt detta. AA menar, enligt min tolkning i tradition två att samvetet består av en inre röst härledd till Gud. Att en sådan röst skulle finnas är högst tveksamt. Elias menar att: "...samvetet, hur det än ter sig, är aldrig medfött hos någon. Först i samlivet med andra människor aktiveras potentialen och får sin bestämda form. Det individuella samvetet formas av ett konkret samhälle (Elias, 1991: 38f).

AA och de tolv löftena

AA:s tolv löften är en samling förmåner/insikter som individen kommer att berikas med om han/hon följer tolvstegsprogrammet och AA:s filosofi. Dessa löften lovar individen olika insikter eller befrielse från maladaptiva beteende som alkoholismen åsamkat individen. Jag kommer att presentera dessa tolv löften i punktform, för att sedan genomföra en fördjupad tolkning av substansen i löfterna. Slutligen kommer jag att genomföra en analys av löfterna med koppling till den teoretiska utgångspunkten.

1. Vi kommer att känna en ny frihet och en ny lycka.
2. Vi vill inte beklaga det förflutna eller önska att helt stänga dörren om det.
3. Vi ska förstå ordet *sinnesro*.
4. Vi ska få känna inre frid.
5. Det gör detsamma hur djupt vi sjunkit, vi ska få uppleva att vår erfarenhet kan vara andra till hjälp.
6. Den där känslan av att inte vara till någon nytta och tycka synd om oss själv kommer att försvinna.
7. Vi kommer att bli mindre egoistiska och istället intressera oss för andra.
8. Sökandet efter egna förmåner kommer att försvinna.
9. Hela vår inställning till och syn på livet kommer att förändras.
10. Rädslan för människor och ekonomisk osäkerhet kommer att lämna oss.
11. Vi kommer intuitivt att veta, hur vi ska handla i situationer som tidigare gjorde oss osäkra.
12. Vi ska plötsligt inse att Gud gör för oss, det som vi inte kan göra för oss själv (*Anonyma Alkoholister*, 1995: 79).

Fördjupning av de tolv löfterna

De fyra första löfterna handlar om förändringar i individens känsloliv. Det första löftet handlar om individens förmåga att frigöra sig från det förflutna, att ta sig ut ur den fälla som ett beroende innebär och få ett nytt lyckligt liv (*De tolv stegen, De tolv traditionerna*, 1996: 4f).

Det andra löftet berättar att individen kommer att minnas sitt förflutna utan smärta. Individen kommer att minnas vad som hänt under missbruket och oskadliggöra de plågsamma minnen som förknippas med alkoholismen. Alkoholisten kommer att uppnå en befrielse genom att berätta sin livshistoria och beskriva sin skam, skuld känslor samt den gnagande smärtan för andra medlemmar i AA. Målet med det andra löftet är att individen skall börja acceptera sitt förflutna som en nödvändig del av vem han/hon är och börja uppskatta sig själv trots ett förflutet som missbrukare (*De Tolv Stegen, De tolv Traditionerna*, 1996: 37f).

Tredje löftet lovar individen en förståelse för ordet *sinnesro*. Betydelsen i ordet innefattar inte ett löfte om att individen alltid kommer att känna sig väl till mods. *Sinnesro* är enligt AA

istället: ”Ett klarsynt och rakt sätt att se på världen, följt av ett inre lugn och stilla beslutsamhet. Sinnesro är som ett gyroskop, som hjälper oss att hålla oss på rätt köl, oavsett vilken oro och turbulens som virvlar omkring oss. Det är ett sinnestillstånd att sikta mot” (*Leva nykter*, 1995: 28). Sinnesro är alltså inte ett tillstånd av berusning grundad på nykterhet utan ett accepterande av behagliga och obehagliga känslor. Till följd av denna insikt kan AA-medlemmen sluta att vara slav under sina känslor och bli befriad från tvånget att vara ett med sina emotioner. Individen kommer att känna sig tillfreds med det faktum att han/hon kommer att göra misstag även i det nyktra livet (Gorski, 2002: 178).

Fjärde löftet följer som en direkt konsekvens av att individen accepterat sig själv i föregående löfte. Det kommer att finnas perioder i den nyktra alkoholists liv då han/hon upplever sinnesfrid, känner sig lugn och avspänd samt få en djupare insikt i att allt är som det skall vara. Individen kommer att kunna acceptera det som varit, det som är och göra upp planer för att gå vidare (*Anonyma Alkoholister*, 1995: 79).

De löften jag tagit upp hittills har som sin funktion att lära individen att identifiera, ge namn åt och tala om sina känslor. För det andra måste han/hon rekonstruera sin livshistoria om alkohol/droger och fortsätta att berätta den för andra tills individen kan göra detta utan att känna skuld, skam eller gnagande smärta. Individen måste även acceptera både behagliga och obehagliga händelser som normala och naturliga inslag i livet (Gorski, 2002: 179).

Femte och sjätte löftet handlar om ett förändrat beteende som individen kommer att utveckla om han/hon följer AA:s program. Nykterheten gör det möjligt för individen att komma igång med en självförvekligande process, dvs. göra *jaget* verkligt genom handling. Individen måste lära sig att det inte räcker med att känna sig bättre, utan måste även tänka och handla på ett mer konstruktivt sätt (*Anonyma Alkoholister*, 1995: 63f).

Femte löftet talar om för individen att han/hon kan använda sina erfarenheter i missbruket till att hjälpa andra i liknande situation. Alkoholists erfarenheter är inte till en belastning utan kan användas i ett konstruktivt syfte. Istället för att individen formulerar sitt tidigare liv negativt: ”Är det inte fruktansvärt att jag lider av detta fasansfulla beroende” kan individen istället uppfatta sitt liv på ett konstruktivt sätt: ”Är det inte otroligt hur mycket jag har lärt mig genom att överleva mitt beroende” (Gorski, 2002: 179). Individen berikas med vetskapen att han/hon har blivit starkare och mer duglig på grund av sitt förflutna, samt att denna styrka kan användas i nykterheten till att hjälpa andra missbrukare.

Sjätte löftet menar att individen kan kanalisera sin nyvunna nykterhet samt det växande självförtroendet in i det nya livet. Missbrukaren kan bli nyttig istället för att uppleva sig själv som

onyttig och öka sitt egenvärde istället för att vältra sig i självömkan. Individen kommer med andra ord att börja trivas med sig själv och med vad han/hon gör i sitt liv (Gorski, 2002: 179).

Det sjunde och åttonde löftet handlar om mål som rör förändrade relationer till andra människor. En aktiv alkoholist är väldigt självupptagen och tänker knappast på sin omgivning i någon större utsträckning (*Leva nykter*, 1995: 66f). Individen kommer enligt löftet att få en insikt som hjälper honom/henne att inte vältra sig i självupptagenhet och självömkan. Istället kommer individen att rikta sig ut mot andra människor på det sociala planet. Individen kommer att sträva mot en expanderande välfärd i både medmänniskornas och sitt eget liv. Individen kommer på ett fruktbart sätt att engagera sig i andra människor istället för att vara en självfixerad och egoistisk människa (Gorski, 2002: 180).

De sista löfterna handlar om en grundläggande förändring i individens världsåskådning. Nionde löftet talar om att AA-medlemmen kommer att förändra sin uppfattning av sig själv. Istället för att känna sig osäker och mindervärdig kommer individen att uppleva sig själv med större självaktning. Denna känsla genererar en upplevelse att individen är kapabel att hantera världen och de situationer som kan uppstå. Man kan säga att självaktning består av två delar: *självförtroende* som innebär uppfattningen att individen kan hantera sitt liv, och *egenvärde* som ger individen insikt i att han/hon förtjänar livets goda (Gorski, 2002: 180). Tionde löftet syftar på att denna förändrade attityd till livet undanröjer individens farhågor att börja upprepa de gamla destruktiva kretsloppen. Rädslan för människor och ekonomiska problem kommer att lämna individen som följd av den förändring AA-medlemmen påbörjat.

Elfte löftet lyfter fram att individen kommer att leva ett konstruktivt liv i förhållande till det tidigare destruktiva livet. En alkoholist råkar ut för tråkigheter utan synbar anledning på grund av sin destruktiva livsstil. Alkoholisten gör destruktiva handlingar som får destruktiva konsekvenser. Förändringen som sker i det nyktra livet är att individen tar ansvar för sitt liv och gör positiva handlingar istället och dessa genererar positiva konsekvenser. Konsekvensen blir att individen börjar uppleva att det händer positiva saker omkring honom/henne utan synbar anledning. På grund av förändringen individen gjort i sitt liv kommer han/hon att lyckas lösa sina problem utan att anstränga sig. Den nyktra alkoholisten vet intuitivt vad han/hon skall göra och detta sker automatiskt (Gorski, 2002: 181).

Tolfte löftet syftar på det bredare referenssystem (Gud) som individen söker sig till, kommer att fungera bättre än det värdesystem missbrukarjaget kunde erbjuda. Genom att tro på en högre makt (Gud) kommer individen att få en bättre uppsättning principer att leva efter (*De Tolv Stegen, De Tolv Traditionerna*, 1996: 75).

Sammanfattning av AA:s tolv löften

Sammanfattningsvis säger löftena att individen kommer att förändras i fyra avseenden: hur han/hon tänker, känner, handlar och förhåller sig till andra människor. I fråga om tänkandet menar löftena att individen kommer att lära sig att tänka klart, logiskt och rationellt om sitt förflutna, sin nuvarande situation och sina planer för framtiden. I fråga om känslorna säger löftena till individen att han/hon kommer att lära sig att veta hur han/hon känner, klä det i ord och berätta det för andra människor. Följden av detta blir att individen genomgår en rening (katarsis) och blir fri från negativa känslor. I fråga om handlingar säger löftena att individen skall göra sig kvitt sina gamla destruktiva vanor som har förorsakat lidande i individens liv. Produktiva vanor kan läras in som kommer att skänka AA-medlemmen sinnesro i nuet och i framtiden. Slutligen menar löftena att individen kommer att lära sig att upprätta relationer med andra på ett sunt och produktivt sätt.

Analys av de tolv löftena

Löftenas manifesta funktion är att förse den nyktra alkoholisten med ett hopp om att det nya livet utan alkohol blir bättre hela tiden. Livet kommer i framtiden att bli både lugnare och rikare på många sätt.

En grundton i löftena är att individen kommer att berikas med en tro på en högre makt. Denna tro behöver inte vara kopplad till en religiös tro som kyrkan talar om. AA menar att tolvstegsprogrammet inte är ett religiöst program utan en andlig filosofi. AA menar att: ”En religion – i egentlig mening – är av gudomligt ursprung; Styr människan i hennes relation till sin högre makt och utlovar belöning respektive straff i ett liv efter detta. En filosofi är av mänskligt ursprung; styr människan i hennes relationer till sina medmänniskor och utlovar belöning respektive straff i livet självt” (*Kom till tro*, 1994: 13f).

Individen kommer enligt löftena även att berikas med olika former av kapital som är gångbara på ett flertal fält både i och utanför AA. En viktig aspekt som löftena lyfter fram är det symboliska kapital individen förvärvat via sin alkoholism. Detta kapital kommer att vara till nytta för de nya potentiella AA-medlemmarna. Kapitalet är dock fältspecifikt och har inget större värde utanför AA-fältet (Bourdieu, 1991).

De olika kapitalen kommer även att ge upphov till en latent funktion i individens liv. Relationer på arbetet, med vänner och familj kommer att förbättras genom att individen tillämpar tolvstegsprinciperna (Merton, 1957). Individen kommer enligt löftena att klara sitt nyktra liv oavsett på vilket fält han/hon för tillfället agerar.

Det gamla livet

Lars är fyrtiotvå år och varit nykter i fem månader via en behandling som bygger på AA:s tolvstegsprogram. Lars har arbetat en lång period under sitt missbruk, dock klarade han inte att arbeta på slutet av sitt allt mer destruktiva missbruk. Han är arbetslös för tillfället men har planer på att arbeta eller utbilda sig inom en snar framtid. Han kommer att inleda med en kort berättelse om sitt tidigare liv:

Jag började dricka när jag var elva och söp praktiskt taget konstant när jag var fjorton, så började jag röka hasch då. Det var ju, jag rökte praktiskt taget varje dag och drack också så vart det mycket amfetamin när jag var sexton det var också e ja jag var missbrukare från jag föddes alltså så att allt jag gjort har varit kopiöst, massor.

Men när jag började med heroin så var det utför, 1986 var det och det slutade med skilsmässa efter 17 år och då hade jag tre barn. Så att jag flyttade tillbaka till Skåne och flyttade ut på gatan så att jag förlorade allt, allt praktiskt taget. Sista tre åren har jag bott här på gatan.

Lars började tidigt berusa sig med hasch och alkohol för att sedan gå över till tyngre droger som amfetamin. Han tappade fotfästet efter en skilsmässa och började missbruka på ett väldigt destruktivt sätt. Vid denna tidpunkt blev han även bostadslös och avskuren från det övriga samhället. Det sociala skyddsnätet som fanns runt honom vittrade sönder efter skilsmässan. Det han byggt upp i form av olika kapital som, t.ex. familj, arbete och sociala kontakter ersatte han med heroin.

Christina är en 38 årig kvinna som varit nykter i fyra månader genom en behandling som även den är kopplad till AA:s tolvstegsprogram. Christina har arbetat som undersköterska i en skånsk stad under hela sitt missbruk men är för tillfället sjukskriven. Hon inleder med att berätta om sitt tidigare liv i missbruket:

Jag började dricka när jag var tretton och både sprit och sen så sniffade jag och så här då. Jag började sen å höll på med det till jag blev gravid, när jag var sjutton år och då hade jag faktiskt nio månaders nykterhet, då var det ingenting alls under de nio månaderna. Men sen började jag med de här danska bantningstabletterna, där det förr var mycket amfetamin i och på den vägen kom jag över till amfetamin. Det gick automatiskt, det var så snarlikt och har hållit på med amfetamin ända fram till nu trettioåtta års ålder. Sista året blev det mycket blandmissbruk med tabletter.

Christina beskriver att hon tidigt började med att experimentera med olika berusningsmedel för att sedan via bantningstabletter gå över till amfetamin. Hon beskriver även att hon var drogfri i nio månader under sin graviditet när hon var sjutton år.

Anders är 43 år och arbetslös för tillfället. Han har varit nykter i fyra år via AA:s tolvstegsprogram som han fick kontakt med via vänner som var medlemmar i Anonyma Narkomaner (NA). Anders har även gjort en tolvstegsbehandling, men han framhäver att han först fick kontakt med AA. Anders berättar om livet i missbruket:

Jag drack ohejdat när väl det första glaset var drucket. Körde full och påtänd fler gånger än jag kommer ihåg. Oroade mig ständigt över min situation, att jag måste bli kvitt drickandet och knarkandet. Betedde mig som en okontrollerad idiot, blev tagen av polisen, hamnade i fyllecell, stukade fötterna, livrädd för hur jag uppfört mig, kände förtvivlan, vändades och Smög undan för att kunna dricka.

Anders radar upp tragedier han varit med om i sitt missbruk där han upplevt sig som socialt och samhälleligt missanpassad. En ständig oro över sitt beteende förföljde honom under denna tid i hans liv. Anders agerade på ett fält som till sist blev ohållbart, dvs, missbrukarfältet. Han insåg att det skulle kosta honom livet om han inte lämnade alkoholen/drogerna för ett annat liv.

Åsa är en 47 årig kvinna som varit nykter i fyra år i AA:s gemenskap. Hon fick kontakt med AA via en tolvstegsbehandling som hon blev erbjuden genom sitt arbete. Åsa har hela tiden haft arbete i en högre position under missbruket. Hon har dock skaffat ett nytt arbete i nykterheten där hon befinner sig i en delegerande chefsposition i ett stort företag. Åsa börjar sin berättelse om livet i missbruket:

Det fanns bara full eller bakfull. Det var ett miserabelt liv och jag gick bara och väntade på att det skulle ta slut, jag ville dö jag bara väntade på att, jag visste ju att det skulle ske snart ju. Jag hade fått sådana där känningar så att jag hade kramper i hjärnan. Även om det inte hade blivit riktiga fylle EP. Min man hade fylle EP så jag visste ju vad det var. Det var inte någon tvekan om att jag visste att jag var alkoholist men jag såg inte någon väg ur det, så jag bara hoppades på att det skulle ta slut. Det gick jag och väntade på.

Åsa berättar om den sista tiden av sitt missbruk då livet bestod av ständiga fyllor med påföljande bakfyllor. Hennes dåvarande man var också alkoholist och han uppvisade tydliga tecken på fysiska konsekvenser av sitt drickande. Sista tiden av missbruket ville hon bara få slut på det och dö. Åsa var inte längre beredd att betala det pris som missbrukarfältet innebar och insåg att hon måste lämna fältet om hon skulle få en möjlighet att leva vidare.

Roger är en 40 årig man som varit nykter i tolv år. Han arbetade tidigare som svetsare men efter att han blivit nykter utbildade han sig till ett yrke med anknytning till alkohol och drogmissbruk. Roger berättar även att han startat ett eget företag inom branschen som han i dag driver med stor framgång. Roger berättar om slutet av sitt missbruk:

När jag var tjugosju eller tjuugoått år fick jag kontakt med AA första gången, vid tre tillfällen besökte jag AA-möte och vid tredje tillfället var jag berusad. Detta gjorde så djupa intryck på mig så att de sju månader som följde drack jag på ett vansinnigt destruktivt sätt, och struntade i jobb, pengar, hyror och allt sådant. Efter sju månader fångades jag upp av min syster och socialtjänsten skickade iväg mig på en behandling som var skraddarsydd för att nyktra upp från alkoholism.

Roger besökte AA-möten under sin aktiva tid, men kunde först inte ta till sig AA:s budskap. Han menar dock att AA-mötena gjorde starkt intryck på honom och det resulterade i att hans drickande blev väldigt destruktiv. Han blev erbjuden en tolvstegsbehandling via socialtjänsten och har varit nykter samt AA-medlem sedan den dagen. Roger lämnade missbrukarfältet med hjälp av sin syster. Hon kontaktade socialtjänsten och detta resulterade i att han genomgick en behandling. Behandlingen förde in honom på det fält som AA representerar (Bourdieu, 1992).

Intervjupersonerna beskriver sin situation i missbruket där de agerade på det sociala fält (missbrukarfältet) som de skulle komma att lämna. Intervjupersonerna har alla kommit i kontakt med AA via behandlingshem som varit kopplade till AA:s tolvstegsprogram. Respondenterna har haft arbete under sitt missbruk och tvingats interagera med sina arbetskamrater.

Interaktionen med arbetskamraterna har endast varit av professionell karaktär där respondenterna skyddat sitt privata missbrukarfält. Arbetet har enligt min tolkning bara varit en källa till ekonomiskt kapital. Bourdieu menar att: ”Alla människor som är engagerade i ett fält har ett visst antal fundamentala intressen gemensamt, dvs. allt som är knutet till fältets själva existens” (Bourdieu, 1991: 133). Fältet som arbetsplatsen innefattar existerar för att människor vill sälja sin kunskap/arbetskraft till ett visst pris, dvs, lön. Respondenterna har deltagit i detta fundamentala intresse men lämnat sina andra intressen som t.ex. missbruk eller kriminalitet utanför det fält som arbetsplatsen representerar .

Respondenterna tvingades lämna det gamla missbrukarfältet på grund av de negativa sociala, ekonomiska, fysiska konsekvenser detta liv medförde. Vinsterna i drickandet minskade och individerna var inte beredda att delta i kampen som bidrar till alkoholismens eller drogmissbrukets reproduktion (Bourdieu, 1992: 48). Individerna gav upp och lämnade slutligen det destruktiva fältet till förmån för ett nytt konstruktivt fält.

AA den konstruktiva arenan

AA beskriver i sin litteratur vad huvudsyftet är med ett medlemskap. AA menar att: ”Det är helt enkelt fråga om överlevnad. Vi har fått lära, att alkoholismen är en dödlig sjukdom. Den

leder till döden på olika smygande sätt. Genom att inte ta det första glaset, väljer vi att inte aktivera vår sjukdom” (*Leva Nykter*, 1995: 41). Enligt AA är huvudsyftet med ett medlemskap att individen skall uppnå nykterhet för att inte gå en för tidig död till mötes på grund av alkoholism. AA menar även att denna sjukdom inte går att hantera utan hjälp från andra alkoholister: ”Kom ihåg att det handlar om alkohol, listig, falsk och stark. Utan hjälp blir det för mycket för oss” (*Anonyma Alkoholister*, 1995: 61). Individen kommer inte att klara sin alkoholism ensam utan måste söka sig till likasinnade individer och dessa finns i AA.

Bland intervjupersonerna fann jag att denna inställning till alkohol/droger och AA-gruppen stämde väl överens med AA:s avsiktliga/manifesta budskap. Lars menar att det viktigaste med AA- medlemskapet är:

Det är först och främst att jag är nykter och att jag kan vara nykter utan att få de här olust känslorna som jag hade förut och det andliga har kommit tillbaka, det har jag hittat nu på AA. Och sen är det gemenskapen. Det är dom tre grejerna.

Lars uppfattning stämmer bra överens med den manifesta funktionen AA förmedlar. Christina har en liknande uppfattning om vad AA:s huvudsakliga funktion är:

Jag är nykter och jag har kapat alla gamla vänner och jag vill titta mer utåt och hitta nya vänner. Det är svårt att förklara. Det är jätteviktigt, det är det som jag håller mig nykter på och det är där jag lämnar alla mina känslor och tankar och funderingar. Hade inte jag haft det andningshållet där så hade inte jag haft någonstans att lägga det.

Christina menar i citatet ovan att hennes medverkan i AA bygger på att hon är nykter. Hon påpekar även att hon inte skulle klara sin nykterhet själv, utan det är AA-gruppen som är nykterhetens bärande balk. Hennes uppfattning av medlemskapet i AA sammanfaller med det explicita syftet AA anger, att hjälpa alkoholister att bli nyktra (Merton, 1996).

Anders förmedlar sin syn på vad som är viktigast med ett medlemskap i AA:

Att bli nykter och att ta hand om den biten ligger ju på ett plan och att sen göra rätt för sig i samhället, det där ute, ligger på sitt plan. Bägge hänger i och för sig samman. Att underhålla nykterheten, arbeta med det mentala, själsliga och att vårda hälsan har dock fått komma först.

Även Anders förmedlar att nykterhet är det viktigaste i ett AA-medlemskap (Merton, 1996). Han tillägger dock att han vill göra rätt för sig i samhällsdeltagandet. Anders påpekar att dessa två aspekter inte ligger på samma plan utan nykterheten kommer alltid först.

Åsa instämmer även hon i att nykterhet är en viktig funktion i sitt medlemskap i AA:

Det har givit mig nykterhet givetvis men det har också lärt mig att se på livet på ett annat sätt och uppskatta livet. Idag är ju mitt liv bra och det hade det aldrig varit utan AA. Behandlingen var i sig

jättebra men det var bara en början, för att jag överhuvudtaget skulle klara av att gå ut i livet och börja gå på AA och fortsätta mitt arbete med att bli nykter.

Åsa instämmer i de föregående respondenternas åsikt att nykterhet är det viktigaste i hennes AA-medlemskap, men tillägger också att AA:s program hjälper henne att rikta sig utåt mot det övriga samhället. Hon menar att tolvstegsprogrammet även bidrar till att hon kan röra sig mellan olika sociala fält och inte vara låst på det fält AA representerar (Bourdieu, 1991).

Roger menar också att nykterheten är den plattform som AA-medlemskapet vilar på:

Jag skulle vilja säga att bli nykter är det centrala i att börja delta i de tolv stegen, samtidigt är det med snart tolv års perspektiv på detta, den lilla saken. Det minsta tycker jag idag egentligen är att inte vara berusad och inte dricka sprit.

Roger menar att nykterheten är det centrala i ett AA-medlemskap, men tillägger att det minsta idag är att låta bli att dricka sprit (Merton, 1957). Denna inställning beror nog på att han varit medlem i AA en längre tid och att han har uppnått en distans till sitt tidigare drickande och sig själv. Han arbetar också inom en bransch där en interaktion mellan det gamla och det nya fältet uppstår. Roger har mycket kontakter med socialtjänsten och andra myndigheter i sitt arbete. Han blir därmed påmind om vad det gamla fält han lämnat innehåller i form av alkoholism och förnedring.

Samtliga respondenter menar att nykterheten är det centrala och uttryckta syftet med ett AA-medlemskap, dvs, den manifesta funktionen. Respondenterna menar att de insåg att det gamla sociala fältet i missbruket var destruktivt och ohållbart om de ville fortsätta att leva. De kom i kontakt med AA som representerar ett konstruktivt socialt fält för individerna (Bourdieu, 1991). Lars, Christina och Anders har ingen större interaktion med sociala fält utanför AA, men de har för avsikt att utöka sitt deltagande till fler sociala fält som t.ex. arbete eller studier.

Åsa och Roger agerar aktivt på olika sociala fält. Deras position på arbetsmarknaden som chef respektive egen företagare kräver att de kan tillhöra olika sociala fält. Åsa och Roger bekräftar att en individ inte är bunden vid ett specifikt fält utan kan röra sig mellan olika sociala fält. I detta fallet växlar individerna mellan fältet på AA och det fält som arbetsplatsen representerar (Israel, 1999: 90).

Roger avviker från de övriga respondenterna genom sitt uttalande att nykterheten är det minsta problemet för honom idag. Denna inställning har förmodligen sin förklaring i att han varit nykter en längre tid och uppnått en distans till sitt tidigare liv. AA skriver följande: "Saker som betydde oerhört mycket för somliga människor, betyder inte längre så mycket för dem" (*Anonyma Alkoholister*, 1995: 133).

De nya relationerna

Alkoholism och drogmissbruk betraktas av AA som ensamhetens sjukdom där interaktion visserligen förekommer, men bara inom en sluten missbrukande krets. Alkoholisten eller drogmissbrukaren drivs av sin skuld och skam till ett isolerat liv och han/hon uppfattar världen som oförstående (*Leva Nykter*, 1995: 43f). När individen kommer med i AA träffar han/hon på lika-sinnade människor och kan i dessa individers berättelser förlika sig med dem och ensamheten kan brytas (*Som Bill ser det*, 1989: 38).

Ensamhet är något som är ofta förekommande hos aktiva eller ny nyktra alkoholister eller drogmissbrukare. AA ger individen möjligheten att tillhöra en social grupp där individen får en möjlighet att känna samhörighet med andra alkoholister/drogmissbrukare. Lars inleder med sin upplevelse av att få tillhöra en social grupp:

Vänner och vänner! Jag har en viss definition på vänner alltså, så det kan jag väl inte direkt säga, men det är på gång va. Jag tror inte att man får vänner på fyra månader utan vänner tar lite större tid. Kompisar har jag fått en djävla massa, det kan jag hålla med om, bekanta och folk som jag kan prata med och som jag litar på.

Lars berättar att han berikats med en stor grupp kompisar genom AA, men riktig vänskap tar lång tid att bygga upp. Genom sin medverkan i AA:s gemenskap har han även tillgång till en grupp människor han känner förtroende för och kan dela med sig av sina problem eller framgångar i det nya livet som nykter/drogfri. Kompisgruppen Lars får tillgång till via AA är en latent funktion som följer med AA-deltagandet (Merton, 1957).

Christina berättar om vad hon uppnått förutom nykterhet:

Jag har varit nykter i fyra månader nu, och tycker att jag har byggt upp ett bra skyddsnät dels har jag ju fått många vänner, nyktra vänner, genom behandlingen och sen har jag byggt upp eftervården och sen har jag fått följa med på boendeträff där jag har umgåtts mycket med kvinnor, för det är vad jag behöver. Sen har jag fortfarande mitt jobb kvar och så småningom, jag har haft kontakt med Försäkringskassan, arbetsgivare och så.

Christina har via AA:s gemenskap inte bara blivit nykter, hon har också berikats med en vänskapskrets som betyder mycket för henne. Hennes kontakt med andra kvinnor anser hon vara av stor betydelse för hennes utveckling som kvinna (Merton, 1996). Dessa relationer som Christina etablerat bidrar till att hennes sociala kapital förbättras genom interaktionen med människor hon uppfattar som betydelsefulla (Bourdieu, 1992).

Anders ger sin syn på vad ett medlemskap i AA kan berika individen med. Anders upplever sidovinsterna på ett annorlunda sätt:

Vinsterna ligger än så länge på det andliga planet, men om jag sköter nykterheten kommer även det sociala och det materiella att förbättras. Jag träffar människor som vill samma sak – slippa dricka och leva ett liv i värdighet. Det räcker långt. Om jag jämför med hur det var, så är befrielse från missbrukslivet ändå den i särklass största gåvan.

Anders anser att sidovinsterna i ett AA-medlemskap ligger på det andliga planet. Han har dock förhoppningar om att han även skall få fler sociala kontakter samt materiella sidovinster, dvs, latenta funktioner (Merton, 1957). Han menar dock att det huvudsakliga motivet till att han är AA-medlem är att han vill vara nykter.

Åsa berättar om den nya gruppen människor hon har tillgång till via AA-medlemskapet:

Jag får ju ut kamratskapet som t.ex. att man reser på konvent till Grekland, om man väljer att göra det. Där har jag varit tre gånger nu, och det är ju jättestort och där är ju Sverige, inte den här gången, men de andra åren har Sverige varit den största gruppen. Så det är massor av svenskar och det är jättekul att åka på sådana här grejer. Så även på sin fritid kan man fylla med aktiviteter där AA finns, och då är man med människor som man verkligen vill vara med.

Åsa menar att hon via sitt deltagande i AA har berikat sitt liv med riktiga vänner hon kan lita på. Hon har även gjort resor till stora AA-möten utomlands, s.k. AA-konvent, där hon träffat likasinnade individer som kan göra hennes liv rikare. Åsa har via sitt arbete som chef en social position som inbringar ett större ekonomiskt kapital. Det ekonomiska kapitalet möjliggör i sin tur att Åsa kan delta i aktiviteter som tillför henne positiva upplevelser, gångbara på AA-fältet.

Roger beskriver hur AA-medlemskapet har utvecklat livet på många plan:

Idag är det vidare spektra där jag har ett umgänge som det centrala nog är Anonyma Alkoholister, men ur det har det förgrenats ett umgänge som det är för de flesta människor i samhället. Allt från kyrkan till människor som jag träffar på gym och en hel del människor i mitt arbete, där jag träffar en fantastisk massa folk, där några är kunder och andra har blivit vänner. Så jag har ett brett spektra av kontakter med andra människor idag.

Roger berättar att hans liv innehåller en mängd olika relationer som förgrenats ur AA-medlemskapet. Han lyfter fram en aspekt som är viktig för honom i att känna sig som en vanlig samhällsmedborgare och vara delaktig i olika aktiviteter. En annan aspekt av Rogers stora kontaktnät beror nog på att hans arbete kräver att han är aktiv i de sociala relationer som ingår i de

kontexter som tillhör fältet (Bourdieu, 1991). Roger har också varit nykter en längre tid och har haft en större möjlighet att knyta kontakter med olika sorters människor.

Respondenterna i undersökningen har tillskansat sig nya relationer både i och utanför AA:s gemenskap, dvs, latent funktioner. För de medlemmar som varit med i AA en kortare tid är dock de nya relationerna starkt sammankopplade med AA-fältet. De nya relationerna är även sammankopplade med AA:s manifesta funktion, dvs, att individerna är nyktra (Merton, 1957). Den dagen individen bestämmer sig för att dricka eller knarka försvinner relationerna och individen blir ensam.

De respondenter i undersökningen som varit medlemmar en längre tid har även skapat nya relationer utanför AA sfären. De har införlivat AA:s manifesta funktion och uppnått nykterhet, för att sedan rikta sig utåt och framgångsrikt skapa relationer på det fält arbetsplatsen representerar samt i olika vänskap konstellationer.

Individen kommer i AA-gruppen att få tillgång till en social gemenskap där han/hon slipper att uppleva ensamheten som missbruk ofta är förknippat med. I början av nykterheten är den sociala gemenskapen ofta sammankopplad med AA, för att sedan utökas till relationer utanför AA. Dessa nya relationer innefattar både relationer på arbetet och på det privata fältet (Bourdieu, 1991).

Upprättad social kompetens och socialt värde

AA utlovar i löftena att individen kommer att berikas med olika insikter och förmåner om han/hon följer de tolv stegen och förblir nykter/drogfri. Dessa insikter gäller både inställningen till sig själv och samhället. Individen återinträder på det sociala fält som hon/han valde att överge till förmån för alkohol eller droger. Lars berättar om återinträdet:

Jag har sökt aktivt pension förut, innan jag blev med i AA och det har jag helt lagt på hyllan. Jag ska jobba eller gå i skolan, så det har jag bestämt. Lantbruksskolan har jag funderat på, det är en lite illa dold hemlighet. Jag har funderat på utbildning alltså, men det är i stort sett för att jag inte vet, jag känner inte mig själv. Men jag har vissa planer.

Efterhand som tiden går kommer nykterhet att bli mitt naturliga tillstånd och då kan jag börja släppa på mitt täta mötesgående. Men mitt tillstånd för dagen kommer alltid att bestämma om jag behöver ett möte den dagen eller ej, oavsett om jag arbetar eller vad jag nu håller på med.

Det är viktigt att de nya värderingarna genomsyrar livet menar Lars, att han anstränger sig för en upprättelse av sig själv i samhället. Han har inte påbörjat något arbete eller utbildning, men berättar att det finns planer på utbildning. När Lars kommer igång med arbete eller utbildning

kommer han att tillskansa sig ytterligare kapital som exempelvis socialt, kulturellt samt ekonomiskt kapital (Bourdieu, 1991).

Lars berättar även att han förmodligen kommer att gå på mindre möten när han arbetar eller utbildar sig. Han framhåller dock emfatiskt att han aldrig kommer att sluta helt med AA-möten. Han varken vill eller kan göra detta, om han vill leva. Lars framtidsvision innehåller ett minskat mötesdeltagande. Den minskade mötesfrekvensen kan komma att innehålla en underminerande funktion för AA:s sociala system, dvs, social dysfunktion (Merton, 1957).

Christina berättar om återerövringen av sitt liv:

För mig är det jätteviktigt att jag vågar visa vem jag är, att jag håller det jag säger. Jag har märkt på min dotter, hon ser ju en förändring på mig, hon har sagt många gånger - mamma du är helt annorlunda idag och på en så kort tid. Det är fantastiskt att hon ser ett annat lugn i mig, en annan stabilitet som jag inte haft innan. Men hon har fortfarande svårt att lita på att det ska hålla. Men jag tror att det kommer.

Jag ska börja arbeta i november och i januari ska jag vidareutveckla mig inom jobbet och göra min utbildning bredare. Jag är undersköterska/skötare i botten och jag ska utbilda mig till personlig assistent. Utbildningen kommer inte att påverka mitt mötesgående som jag ser det idag, eftersom att jag kan gå på kvällarna istället. Hela mitt liv hänger på att jag är nykter. Det är det viktigaste.

Det är viktigt för Christina att hon kan vara sig själv i stället för att gömma sig bakom alkohol och droger. Hon har under sin korta nykterhet skapat en djupare kontakt med sin dotter som upplever sin mamma som lugnare (Merton, 1957). Hon lyfter fram betydelsen av att återerövra sin mammaroll och det sociala värde som ligger inbäddat i att vara en drogfri och fungerande mamma.

Christina har också planer på att vidareutbilda sig och förstärka sitt kulturella kapital samt sin kompetens på arbetsmarknaden. Dessa nya idéer är en följd av att hon befriats från missbruket och vill därmed upprätta sig själv samt det egna sociala värdet.

Christina menar att utbildningen inte kommer att påverka hennes engagemang i AA, utan hon kan medverka vid kvällsmöten istället. Christinas framtidsvision innehåller ingen social dysfunktion som innebär ett minskat mötesdeltagande (Merton, 1957).

Anders berättar att det inte alltid blir som han vill i det nya livet:

Jag har kompletterat gymnasiebetygen. Sökte in till en grundkurs i psykologi på Lunds Universitet, blev godkänd, men fick inga studielån. Konsekvenserna efter tiden i missbruket hänger fortfarande med. Inget att göra åt, jo, att acceptera. Försökte även bli antagen vid Skurups Folkhögskola på en kurs där, men kom inte in. Nu har positiva signaler givits från mitt gamla behandlingshem.

De verkar vilja utbilda mig till alkohol och drogterapeut. Arbetsförmedlingen ställer upp med betalning. Det är vad som är händer just nu.

Under tiden jag kompletterade gymnasiebetygen ökade mitt mötesgående automatiskt. Lustigt! Med tanke på att jag blev mer upptagen, men för mig blev det ett litet andhål i allt studerandet. Det blev ett sätt att ladda batterierna och frigjorde tankar och ångest för uppgifterna. Annars efterhand som man börjar etablera sig mer och mer i samhället, sker som sig bör en minskning av mötesdeltagandet, fast endast en minskning - aldrig ett upphörande.

Anders lyfter fram betydelsen av att utbilda sig och få en upprättelse för den tid han missbrukade. Han berättar vidare att konsekvenser från det gamla livet stoppade honom från att gå vidare till Universitetet och ytterligare förbättra sitt kulturella kapital (Bourdieu, 1992). En intressant aspekt är att Anders kan komma att utbilda sig till alkohol/drog terapeut. Därmed kommer han att få nytta av det kapital han innehar i sin egen erfarenhet som alkoholist och narkoman. Arbetsförmedlingen kommer att bekosta denna utbildning som inte kommer att kräva studiemedel.

När Anders kompletterade sina betyg vid komvux ökade han sitt mötesdeltagande för att hantera situationen. En förklaring kan vara att han behövde AA för att utjämna alla intryck som de nya sociala kontakterna förde med sig. AA blev i högre grad en social funktion istället för en dysfunktion (Merton, 1957). Han menar dock att ett minskat mötesdeltagande är önskvärt efterhand som den sociala etableringen framskrider i hans liv. Anders uttrycker i klartext att det är frågan om ett minskat mötesgående, inte att AA-mötena upphör.

Den sociala positionen betyder mycket i den sociala upprättelsen. Åsa berättar:

Jag har köpt ett hus och flyttat ut på landet också, och det är helt underbart. Det känns ungefär som att jag fort, när jag träffade min man så flyttade jag ifrån den här sambon och vi hade en gård ihop. Nu när jag flyttade tillbaka till det här huset känns det som jag bara fortsatte där jag slutade i det livet. Som om den här långa hemska tiden bara är en parentes i mitt liv alltså. Den var inte verklig, det var den verkligen inte. Nu känns det som att jag är på rätt ställe i livet. Det är här jag skall leva.

Jag har så mycket att göra med huset och andra saker så jag har dragit ner mitt mötesgående med ett möte i veckan. Förut gick jag på minst två möten i veckan men det hinner jag inte längre, mina sena kvällsmöten har jag tagit bort helt enkelt.

Åsa berättar att hon ägde en gård tidigare i missbruket och att hon i nykterheten blivit ägare till ett hus på landet. Hennes sociala position och sociala värde fyller en viktig funktion i hennes liv. Försvaret av den sociala positionen är förmodligen sammankopplat med hennes chefsposition på arbetsmarknaden. Hennes ekonomiska kapital möjliggör att hon kan bibehålla sin socia-

la position även utanför arbetet i form av stora ekonomiska investeringar som exempelvis ett husköp innebär (Bourdieu, 1992).

Åsa berättar även att hennes disponibla tid har minskat sedan hon köpte huset. Husköpet inverkar negativt på hennes mötesdeltagande i AA, dvs, en social dysfunktion (Merton, 1957).

Roger berättar att han sade upp sig från sitt gamla arbete som svetsare när han varit nykter i tre år:

Jag sade upp mig och startade senare min utbildning till drogterapeut och som sådan har jag försörjt mig de senaste nio åren. Jag har även gjort, som man kallade på sjuttioalet en klassresa. Från den proletära arbetartillvaron till att vara chef för en femtio personer, ha en chefs ansvar och bär tunga budget ansvar. Jag har ju flera snäpp i den utvecklingen också, jag hoppade av det tåget också och idag är jag egen företagare och arbetsgivare. Vilket jag ser att jag vågar ta större och större bitar i takt med att jag förstått mina egna förmågor som jag tror jag har besuttit hela tiden. Jag har också förstått att jag är en helt annan människotyp än den jag trott mig vara.

Anledningen till att jag lyckats upprätta mig själv är att jag fungerar, tänker, agerar på vardaglig basis, utifrån dom rekommendationer som tolvstegsprogrammet givit mig. Dock är det inte så centralt i förhållande till tid som jag lägger på möten och umgås med AA-vänner. Den tiden är mycket mindre idag än vad den varit tidigare. Men sättet att tänka, leva och förhålla sig till livet, människor och samhället genomsyrar det mesta jag gör idag.

Roger har gjort en klassresa i nykterheten och stärkt sitt kulturella kapital genom att utbilda sig och göra karriär i alkohol/drog branschen. Han innehar, via sin erfarenhet som alkoholist, ett gångbart symboliskt kapital på det alkoholrelaterade fält där han utövar sin profession. Han berättar vidare att han hoppat av sitt chefsjobb för att prova lyckan som egen företagare i branschen. Min tolkning är att Roger är väldigt mån om att föra fram sin nya sociala position och att han lyckats väl i att öka sitt sociala värde i det nya nyktra livet (Bourdieu, 1991). Han menar att upprättelsen vilar på de principer AA sätter upp i sitt tolvstegsprogram. Roger har förkroppsligat AA:s program i hela sin livsföring och skördar därmed de frukter AA:s tolv löften utlovade (Se sid, 14-15).

Roger berättar också att hans mötesdeltagande har minskat markant i takt med att han ökat sitt sociala deltagande. Det allt mindre deltagandet vid AA:s möten och aktiviteter bidrar till att underminera AA som rörelse, dvs, social dysfunktion (Merton, 1957). I Rogers fall går AA miste om en stor livserfarenhet och den kunskapskälla som han äger genom att hjälpa alkoholister professionellt.

Han berättar efter intervjun är avklarad och bandspelaren är avstängd att klienter vid behandlingshemmet han driver, har menat att han går på för lite möten. De träffar inte honom på de AA-möten de besöker. Det finns också medlemmar i AA med väldigt lång nykterhet, som på-

pekat hans frånvaro vid AA-mötena. Roger säger avslutningsvis att arbetet i tolvstegsprogrammet skall resultera i ett ökat samhällsdeltagande. Han tillägger även att de medlemmar med lång nykterhet som fortfarande besöker möten varje kväll har missuppfattat programmet. Han menar att det skulle förekomma en social dysfunktion i att inte öka sitt samhällsdeltagande i förhållande till tiden i nykterhet (Merton, 1957).

Det är viktigt för respondenterna att leva efter de nya värderingar som AA har presenterat för dem via tolvstegsprogrammet. Lars och Christina som har kort nykterhet har inte iscensatt sina nya idéer angående utbildning och arbete, men de har planer på att börja arbeta eller utbilda sig. Anders som varit nykter längre har utbildat sig vid komvux men fick inte studiemedel för studier vid Lunds Universitet. Han planerar att börja en utbildning till alkohol och drogterapeut och får därmed nytta av det symboliska kapital han äger i erfarenheten som alkoholist och drogmissbrukare. Han har även förhoppningar om ett framtida ekonomiskt kapital som i sin tur kan generera andra kapitalformer (Bourdieu, 1992).

Åsa har haft ett annat utgångsläge eftersom att hon haft ett arbete med hög social status även i missbruket. Åsa har återupprättat sin sociala position genom att köpa ett hus på landet och skaffat sig ett nytt arbete. Hennes nya arbete i chefsposition har möjliggjort husköpet via ett ökat ekonomiskt kapital (Bourdieu, 1991). Roger har tillskansat sig både socialt, kulturellt samt ekonomiskt kapital genom sin s.k. klassresa från svetsare till egen företagare i alkohol och drogbehandlingsbranschen. Roger har även en stor nytta av det symboliska kapital han är innehavare av genom sin erfarenhet av att vara alkoholist (Bourdieu, 1992).

De latenta funktionerna innehåller ett inslag av social dysfunktion i och med att de flesta respondenter har eller planerar att minska sitt mötesdeltagande i takt med att de latenta funktionerna tar allt mer tid i anspråk (Merton, 1957). Christina besöker två möten i veckan och menar att hon inte kommer att minska sina möten, bara omstrukturera dem. Anders besökte AA mer när han utbildade sig vid komvux och menar att AA innehöll en social funktion istället för en dysfunktion.

AVSLUTNING

Inledningsvis ställde jag upp tre frågeställningar, där de två första frågorna syftade till att klargöra vilka manifesta samt latenta funktioner ett medlemskap i Anonyma Alkoholister innehåller. Den tredje frågeställningen syftade till att belysa om de latenta funktionerna innehöll en social dysfunktion som underminerar rörelsen.

Frågeställningarna var följande: *Vad är AA:s manifesta funktion? Finns det andra kapital som individen tillskansar sig, dvs, latent funktioner? Vad betyder de andra sociala funktionerna för medlemmarna och AA?*

AA:s organisation styrs av de tolv traditionerna, dessa skyddar rörelsen mot eventuella individuella ekonomiska intressen. Traditionerna skyddar även individen mot att utsättas för auktoritär styrning från andra AA-medlemmar.

Anonyma Alkoholister är ett konstruktivt fält där individer med alkoholproblem får en möjlighet att leva ett nyktert och värdigt liv. Den manifesta funktionen i Anonyma Alkoholister är således att individen skall uppnå nykterhet för att sedan utvecklas och tillskansa sig olika former av sidovinster. Undersökningen visade att respondenterna ansåg att nykterhet var den manifesta funktionen i deras medlemskap. Nykterheten bildar den plattform där individen skall bygga sitt framtida samhällsdeltagande. Den manifesta funktionen är alltid den viktigaste delen i individens AA-medlemskap, men tenderar att minska i betydelse ju längre tid individen är nykter via Anonyma Alkoholister. De medlemmar som befunnit sig på AA-fältet en kort tid framhåller med enfasis att den manifesta funktionen är oantastlig. Fältets nya aktörer försöker påverka spelets regler genom att åberopa en ortodoxi. ”De nyinkomna ifrågasätter i själva verket inte spelets grunder, dess fundamentala axiom, den yttersta trosspelaren som spelet vilar på. De kätterska omstörtarna kräver tvärtom att man skall återgå till källorna, till ursprunget, till anden, till spelets sanning. De tar avstånd från banalisering och degradering av ursprungskällan” (Bourdieu, 1991: 134). Undersökningen visade att nya aktörer på fältet ifrågasatte en banalisering av AA:s manifesta funktion. Respondenten med lång nykterhet blev ifrågasatt av fältets nyanlända angående sitt låga mötesdeltagande.

Anonyma Alkoholisters tolv löften utlovar olika sidovinster som individen kommer att tillskansa sig om han/hon förblir nykter och arbetar i AA:s tolvstegsprogram. Löftena innehåller latent funktioner i form av socialt, ekonomiskt, kulturellt och symboliskt kapital som kommer medlemmen tillgodo. Individen kommer via AA i kontakt med människor som de upplever som viktiga och tillför honom/henne ett socialt kapital. AA-medlemmen har också en möjlighet via sin nykterhet att sköta ett arbete, skaffa ett nytt och bättre arbete eller utbilda sig. Detta kommer att tillföra individen ett kulturellt och ekonomiskt kapital. Symboliskt kapital finns inbyggt som ett redskap i det förhållningssätt AA-medlemmen har till alkohol och sitt tidigare drickande. AA:s latent funktioner innehåller även en social dysfunktion. Individen minskar mötesdeltagandet i takt med att de latent funktionerna upptar alltmer av individens tid. Denna sociala dysfunktion kan i förlängningen underminera AA-gruppen och även rörelsen som helhet.

Det är ganska uppenbart, enligt min uppfattning, att huvudsyftet för rörelsen är att alkoholister skall få en möjlighet att leva nyktra. Men är detta hela sanningen? Individerna i AA kan inte bara gå omkring och vara nyktra utan måste även förändra sitt liv på flera nivåer som t.ex. det sociala livet samt ett samhällsdeltagande som upplevs meningsfullt av individen. AA uttrycker detta på ett ganska klart sätt genom att referera till alkoholister som tidigare varit utdömda av läkare, men via medlemskap i AA blivit nyktra och börjat leva ett konstruktivt liv. ”Detta var 1935. Han drack aldrig mer. Han har också blivit en respekterad och nyttig medlem i samhället. Han har hjälpt andra att tillfriskna...” (*Anonyma Alkoholister*, 1995: 131). Citatet ovan uttrycker AA:s uppfattning om AA-medlemmens återkoppling till samhället efter att nykterhet uppnåtts. AA menar att individen inte skall leva i ett socialt vakuum utan aktivt delta i samhällslivet och på detta sätt få ett meningsfullt liv.

Litteraturförteckning

Andersen H, Kaspersen LB (Red)., *Klassisk och modern samhällsteori*, Studentlitteratur, Lund, 1999.

Anonyma Alkoholister, Alcoholics Anonymous World Service Inc., AA-förlaget genom AA:s I Sveriges Service kontor, Stockholm, 1995.

AA blir myndigt – AA:s första tjugo år, Alcoholics Anonymous World Service Inc., AA-förlaget genom AA:s i Sveriges Service kontor, Stockholm, 1993.

B. Mel (Red)., *New Wine – The Spiritual Roots of the Twelve Step Miracle*, Hazelden Pittman Archive Press, Hazelden Center City Minnesota, 1991.

Bourdieu Pierre., *Kultur och kritik*, Bokförlaget Daidalos AB, Göteborg, 1991.

Bourdieu Pierre., *Texter om de intellektuella*, Brutus Östlings bokförlag Symposion, Stockholm, 1992.

De Tolv Stegen, De Tolv Traditionerna, Alcoholics Anonymous World Service Inc., AA-förlaget genom AA:s i Sveriges Service kontor, Stockholm, 1996.

Elias Norbert., *Mozart. Sociologisk betraktelse över ett geni*, Aldebaran, 1991.

Gorski Terence T., *Att förstå de tolv stegen. En tolkning och vägledning*, Östlings Bokförlag Symposion AB. Stockholm, 2002.

Holme Idar Magne, Solvang Bernt., *Forskningsmetodik. Om kvalitativa och kvantitativa metoder*, Studentlitteratur, Lund, 1991.

Israel Joakim., *Handling och samspel. Ett socialpsykologiskt perspektiv*, Studentlitteratur. Lund, 1999.

Kom till tro, Alcoholics Anonymous World Service Inc., AA-förlaget genom AA:s I Sveriges Service kontor, Stockholm, 1994.

Leva Nykter, Alcoholics Anonymous World Service Inc., AA-förlaget genom AA:s I Sveriges Service kontor, Stockholm, 1995.

May Tim., *Social research*, Open University press, Buckingham, 1997.

Merton Robert K., *Social theory and social structure*, The free press, Glencore, Illinois, 1957.

Merton Robert K., *On social structure and science*, The university of Chicago press, Chicago, 1996.

Pass it on, Alcoholics Anonymous World Service Inc., New York, 2002.

Repstad Pål., *Närhet och distans. Kvalitativa metoder i samhällsvetenskap*, Studentlitteratur, Lund, 1993.

Ritzer George., *Sociological Theory*, The McGraw-Hill Companies, Inc. New York, 1996.

Sjöberg Katarina (Red)., *Mer än kalla fakta*, Studentlitteratur, Lund, 1999.

Som Bill ser det, Alcoholics Anonymous World Service Inc., AA-förlaget genom AA:s I Sveriges Service kontor, Stockholm, 1989.

Svensson Thomas., *AA och en ändrad livsstil*, Lund, 2001.

Trost Jan., *Kvalitativa intervjuer*, Studentlitteratur, Lund, 1997.

BILAGA I: Ingressen

A.A.- ANONYMA ALKOHOLISTER

Är en gemenskap av män och kvinnor, som delar sina erfarenheter, förhoppningar och sin styrka med varandra för att söka lösa sitt gemensamma problem och hjälpa andra att tillfriskna från alkoholism

Det enda kravet för medlemskap är en önskan att sluta dricka.

AA kräver inga inträdes - eller medlemsavgifter. Vi är självförsörjande genom egna frivilliga bidrag. AA har ingen anknytning till någon religion, politisk organisation eller institution. Ej heller till annan rörelse av något slag. Vi deltar inte i offentliga debatter och framträder varken som förespråkare för eller motståndare till något annat.

Vårt främsta syfte är att hålla oss nyktra och hjälpa andra alkoholister att uppnå nykterhet (*Anonyma Alkoholister*, 1995: 3).

BILAGA II: HUR DET FUNGERAR

Sällan har vi sett en människa misslyckas, som utan förbehåll följt vår väg. De som inte tillfrisknar är människor som inte helhjärtat kan följa detta enkla program. Det är vanligtvis män och kvinnor, som är så skapta, att de inte förmår vara ärliga mot sig själva. Sådana olyckliga människor finns det. Det är inte deras fel, det förefaller som om det vore medfött. De är till sin natur oförmögna att fatta och utveckla en livsstil, som kräver omutlig ärlighet. Deras chanser är därför mindre än för genomsnittet. Sedan finns det också sådana människor som lider av allvarliga störningar i sitt känsloliv och sitt själsliv. Trots detta kan de tillfriskna, om de förmår vara ärliga.

Våra berättelser avslöjar i stort, vad vi tidigare var, vad som hände med oss och vad vi nu är. Om du har beslutat att du vill ha vad vi nu har och om du är villig att göra allt som står i din makt för att uppnå detta - ja, då är du mogen att ta vissa steg. Inför några ryggade vi tillbaka. Vi trodde vi kunde hitta en lättare och mindre krävande väg. Men det kunde vi inte. Med största allvar ber vi dig att vara oförskräckt och grundlig från första början. Många av oss försökte att klamra oss fast vid våra gamla föreställningar med påföljd att resultatet uteblev, tills vi gav upp den fullständigt.

Kom ihåg att det handlar om alkohol, listig, falsk och stark. Utan hjälp blir det för mycket för oss. Men det finns en, som har all makt - Denne ende är Gud. Halvmesyren var oss till ingen nytta. Vi stod vid vändpunkten. Vi överlämnade oss helt i Hans händer och bad om Hans beskydd och omvårdnad. (*Anonyma Alkoholister*, 1995: 61).

BILAGA III : De tolv stegen

1. Vi erkände att vi var maktlösa inför alkoholen - att vi förlorat kontrollen över våra liv.
2. Vi kom till tro på att en kraft starkare än vår egen, kunde hjälpa oss att återfå vårt förstånd.
3. Vi beslöt att lägga vår vilja och vårt liv i händerna på Gud , sådan vi själva uppfattade Honom.
4. Vi företog en genomgripande och oförskräckt moralisk självrannsakan.
5. Vi erkände inför Gud, oss själva och en medmänniska alla våra fel och brister.
6. Vi var helt och hållet beredda att låta Gud avlägsna alla dessa karaktärsfel.
7. Vi bad ödmjukt Honom att avlägsna våra brister.
8. Vi gjorde upp en förteckning över alla de personer vi gjort illa och var beredda att gottgöra dem
alla
9. Vi gottgjorde alla dessa människor, så långt det var oss möjligt, utan att skada dem eller andra.
10. Vi fortsatte vår självrannsakan och erkände genast när vi hade fel.
11. Vi försökte genom bön och meditation fördjupa vår medvetna kontakt med Gud - sådan vi uppfattade Honom - varvid vi endast bad om Hans vilja med oss och styrka att utföra den.
12. När vi, som en följd av dessa steg, själva haft ett inre uppvaknande försökte vi föra detta budskapet vidare till andra alkoholister och tillämpa dessa principer i alla våra angelägenheter. (*Anonyma Alkoholister*, 1995: 61-62)

BILAGA IV: Observationer

Tisdagen 2003.10.14 Kl. 19.30-21.00

Öppet AA-möte: Den nya medlemmen

Jag anländer till AA lokalen cirka en kvart innan mötet skall börja. Det har redan kommit ungefär femton mötesdeltagare. AA-lokalen är förlagd i en källare som består av tre rum, ett pentry där det kokas kaffe, ett rökrum samt möteslokalen. Alla rummen är försedda med smala fönster som är öppningsbara. Det lägger jag märke till i rökrummet där det säkert behövs vädras ibland. En man i fyrtioårsåldern tittar ut genom pentryt och hälsar mig välkommen. Jag känner igen mannen från mina tidigare besök vid AA och förklarar att vi har setts förut. Han ser betänksam ut men efter en stund verkar det som att han minns vem jag är. Jag förklarar att jag håller på att skriva en uppsats om AA-medlemmar och att jag har varit på öppna möten tidigare. Detta i samband med den undersökning jag genomförde 2001, dvs, *AA och en ändrad livsstil*.

Det strömmar till människor hela tiden och snart befinner sig ett tjugotal nyktra alkoholister i lokalen. Klockan närmar sig mötesdags och medlemmarna börjar sätta sig runt bordet i möteslokalen. Mannen som kokade kaffe i pentryt frågar om det finns någon som vill hålla i mötet? En kvinna i trettiofemårsåldern säger att hon kan hålla i mötet.

Mötet inleds med att hon frågar om det finns någon som inte varit på AA-möte tidigare? En man säger lite försynt att han aldrig varit på ett AA-möte tidigare. Kvinnan säger att han isåfall skall känna sig speciellt välkommen samt att det kommer att bli ett s.k. första stegsmöte ikväll. Hon inleder mötet med att läsa den s.k. ingressen (Se bilaga I) som förklarar vad AA är för någonting för att fortsätta med texten *hur det fungerar* (Se bilaga II). Därefter läser hon även de tolv stegen (Se bilaga III).

Efter att dessa texter har blivit lästa ber hon bordsgrannen om att fortsätta läsa texten i det första steget (Se *De Tolv Stegen De Tolv Traditionerna*, 1996: 3-5). Hon upplyser oss om att denna text alltid läses när en ny potentiell medlem tillkommer i gemenskapen.

När texten är läst börjar kvinnan att berätta vad som hände henne i missbruket. Både positiva och negativa händelser belyses i hennes berättelse. Kvinnan betonar tydligt i berättelsen att det är nykterheten som är det viktigaste i hennes liv. Kvinnan berättar även att hon förlorade både vänner och arbete i missbruket, men att hon fått tillbaka sina vänner samt skaffat ett nytt arbete i nykterheten. Hon avslutar med att hälsa nykomlingen välkommen och

skickar ordet vidare. Jag observerar att hon understryker tydligt att det är nykterheten som bildar grunden för allt annat i hennes liv.

Nästa deltagare är en man i femtioårsåldern som berättar en liknande historia men tillägger enfatiskt att han är nykter för sin egen skull. Han förklarar vidare att detta är viktigt så att han inte hänger upp sin nykterhet på något eller någon annan. Det är bara han som kan vara ansvarig för sin nykterhet eller ett eventuellt återfall i alkoholism.

Mötet fortsätter på detta sätt med vissa variationer. Några berättar att de inte sjunkit så djupt i sin alkoholism, medan andra både blev inlagda på psykiatrisk klinik samt har suttit i fängelse. Efter fyrtiofem minuter meddelar den utsedda mötesledaren att det är tio minuters paus.

Efter pausen fortsätter mötet i samma stil och den nya medlemmen får ordet och berättar att han blivit utskriven från 55:an (Psykiatriska avdelningen för missbrukare vid Helsingborgs lasarett) på förmiddagen. Jag observerar att några mötesdeltagare nickar instämmande när mannen berättar om sina fador i alkoholismen. Därefter är det bara några deltagare kvar som även de berättar en liknande historia samt att de önskar att den nya potentiella medlemmen skall hitta vad de själv hittade i AA.

Klockan börjar närma sig nio och mötesledaren påpekar att det finns några minuter kvar om någon vill tillägga något. Lokalen fylls av en kompakt tystnad. Hon tackar för ett fint möte och önskar den nya potentiella medlemmen lycka till, samt att deltagarna skall tänka på att AA är självförsörjande och anonyma.

Mötet avslutas med att vi fattar varandras händer och läser den s.k. Sinnesrobönen:

Gud

giv mig **Sinnesro**

att acceptera det jag inte

kan förändra

Mod att förändra

det jag kan

och **Förstånd** att inse

skillnaden

(Leva nykter, 1995: 27)

Tisdagen 2003.10.27. Kl. 19.30-21.00

Öppet AA- Möte: Familjen efteråt

Mötet börjar som det förra med att mannen som kokar kaffe frågar om någon vill hålla i mötet och lokalen fylls av tystnad. Mannen konstaterar att ingen frivillig vill hålla i mötet och då kommer han att göra det själv. Texterna läses och han frågar om någon har förslag på ett tema för kvällens möte. En man föreslår att mötet skall behandla *familjen efteråt*. Mötesledaren föreslår att texten som berör detta tema i boken *Anonyma Alkoholister* skall läsas. De andra mötesdeltagarna håller med.

Efter att texten har blivit läst börjar mötesledaren att berätta om sin erfarenhet om problem som uppstod när han blev nykter. Han berättar att det till en början i nykterheten var frid och fröjd bland familj och vänner, men efter två års nykterhet började han ställa krav och gjorde sig omöjlig i sin familj. Han berättar vidare att det lugnade ner sig när han förstod att han inte bara kunde förändra alla rutiner familjen hade haft i alla år. Denna insikt hade han kommit underfund med efter ett AA-möte där han beklagat sig över att han var gift med en oförstående fru.

Mötet fortgår på detta sätt fram till pausen där medlemmarna passar på att röka eller sträcka på benen. Jag passar på att fråga kaffekokaren om han alltid kokar kaffe? Han berättar att medlemmarna gör detta frivilligt för att lära sig att ta ansvar i livet. Han berättar att alkoholister är självupptagna och egoistiska individer som kan behöva träna på ansvar. Mannen berättar vidare att han haft kaffekokningen på tisdagarna i tre år och att han trivs med detta ansvar. Han tillägger även att i början av nykterheten kokte han kaffe vid tre möten i veckan, men har dragit ner lite på sitt kaffekokande och mötesdeltagande. Jag blir nyfiken och frågar varför? Han berättar att i början av sin nykterhet behövde han gå på möten varje dag och då kunde han ta lite ansvar också genom att sköta kaffekokningen. Efterhand har arbete, familj och fritidsintressen tagit upp mer och mer tid. Mannen poängterar dock att han aldrig får tro att han uppnått en distans till missbruket och att möten helt kan uteslutas. Efter pausen fortsätter mötet och medlemmarna delar med sig av sina erfarenheter. Vissa har inte haft någon familj, så de pratar om något annat som trycker dem för tillfället. Mötet avslutas med sinnesrobönen. Jag stannar kvar och bokar tid med de respondenter som jag tillfrågat, sedan lämnar jag fältet och åker hem.

Tisdagen 2003.11.11. Kl. 19.30-21.00

Öppet AA- Möte: Återfall

Mötet inleds på sedvanligt sätt att en frivillig mötesledare utses, texterna läses och ett tema för kvällen bestäms. Temat denna kväll blir *återfall*. En tidigare medlem har kommit tillbaka från ett par månaders drickande. Mötesledaren inleder med att berätta att han inte tagit något återfall sedan han blivit nykter i AA utan han tog sina återfall före han blev AA-medlem. Han avslutar med att välkomna den återvändande AA-medlemmen in i värmen igen samt önskar honom lycka till med den fortsatta nykterheten.

Mötet fortskrider och vissa medlemmar berättar att de tagit många återfall innan de lyckades stanna i AA, andra har klarat sig från alkoholens hungriga käftar. Det som slår mig under mötet är det sätt AA-medlemmarna hanterar situationen. Ingen fördömer individen som tagit återfall utan en förlåtande slöja lägger sig över källarlokalen.

Efter pausen är det den återvändande individen som skall tala och han berättar om vilket helvete det har varit att ha alkohol i kroppen och AA:s tolvstegsprogram i huvudet. Många nickar igenkännande mot honom som en bekräftelse att upplevelsen han haft delas av dem genom erfarenhet. Mötet går mot sitt slut och mötesledaren avslutar med en liten text om hur viktigt det är för AA-medlemmar att leva efter principen *det viktigaste först*. Han kommenterar texten med att säga: ”Jag kan ha äktenskapliga, ekonomiska eller andra problem. Men gör jag inget åt min alkoholism kommer jag inte att kunna lösa något av de andra problemen”. Mötet avslutas på sedvanligt sätt med Sinnesrobönen.

Jag stannar en liten stund och diskuterar med de respondenter som jag intervjuat. Jag undrar om jag kan ringa eller kontakta dem på annat sätt om jag behöver komplettera intervjuerna med någon fråga. Efter diskussionen lämnar jag fältet och åker hem för att anteckna kvällens upplevelse.

BILAGA V: INTERVJUGUIDE

Temat:

Missbruket

1. Berätta lite om ditt liv i missbruket?
2. Var det någon speciell händelse som påverkade ditt val att bli nykter/drogfri?
3. Hur fick du kontakt med AA?

AA-medlemskapet

1. Vad är det viktigaste med ditt medlemskap i AA anser du?
2. Förutom att du blivit nykter/drogfri har det inträffat något annat i och med ditt medlemskap i AA?
3. Tycker du att ditt medlemskap i AA har fört med sig några sidovinster förutom att du idag är nykter/drogfri?
4. Får du ut något mer än nykterhet i ditt AA-medlemskap? Vad?

Sociala kontaktnät

1. Hur såg ditt sociala kontaktnät ut under missbruket?
2. Hur ser ditt sociala kontaktnät ut idag?
3. Hade du kontakt med dina föräldrar/släkt/vänner under missbruket?
4. Har du kontakt med dem idag när du är nykter/drogfri?

Sociala relationer

1. Hur reagerade din familj eller vänner efter att du blivit nykter?
2. Har du varit behov av socialt stöd efter att du blivit nykter/drogfri?
3. Har du fått några nya vänner efter att du blev AA-medlem?
4. Hur mycket betyder ditt medlemskap i AA för dig?

Nya inslag i livet

1. Har du skaffat dig några nya intressen eller annat efter att du blev nykter/drogfri/ AA-medlem?
2. Har du förändrat ditt liv på andra plan som t.ex. börjat utbildning eller har planer på att börja en utbildning?
3. Vad är den största förändringen i ditt liv i förhållande till när du missbrukade?

Återfall

1. Hur skulle ditt liv fungera utan AA tror du?
2. Vad tror du ett eventuellt återfall skulle innebära för din del?